

XVII Konkurs Chemiczny dla Uczniów Szkół Ponadgimnazjalnych

Etap II

Zad. 1

Pewna firma produkuje koncentrat pożywki do uprawy roślin. Wytwarzany produkt zawiera 46 g wapnia, 17 g fosforu, 212 g potasu, 112 g azotu i 1 g magnezu w 1 dm³ roztworu (gęstość koncentratu wynosi 1,46 g/cm³). Do firmy dostarczono:

- jednowodny diwodorofosforan(V) wapnia;
- wodny roztwór azotanu(V) wapnia o stężeniu 5 mol/dm³ ($d = 1,31 \text{ g/cm}^3$);
- azotan(V) amonu;
- uwodniony siarczan(VI) magnezu, zawierający 71,54 % tlenu;
- azotan(V) potasu zawierający 10% nierozpuszczalnych zanieczyszczeń.

Oblicz, jakie ilości powyższych składników i ile wody musi zmieszać technolog, aby uzyskać 10 m³ koncentratu.

Zad. 2

W produkcji nawozów sztucznych używa się szeregu substancji nieorganicznych, będących źródłem mikro i makroelementów. Zaproponuj syntezę następujących składników (zapisz równania odpowiednich reakcji):

- azotanu(V) amonu** z pierwiastków;
- siarczanu(VI) miedzi(II)** wykorzystując azuryt (węglan hydroksomiedzi(II)) jako źródło miedzi i troilit (siarczek żelaza(II)) jako źródło siarki;
- chlerek manganu(II)** wykorzystując piroluzyt (tlenek manganu(IV)) jako źródło manganu i sól kamienną jako źródło chloru;
- octan chromu(III)** wykorzystując krokoit (chromian(VI) ołowiu(II)) jako źródło chromu i węglak wapnia jako źródło węgla;
- azotan(V) potasu** wykorzystując sylwin (chlerek potasu) jako źródło potasu.

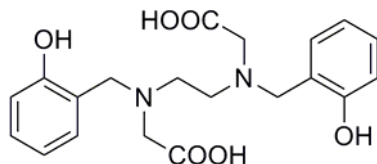
W syntezach (poza punktem a) możesz użyć dowolne inne potrzebne reagenty.

Zad. 3

Rośliny mają zdolność do wchłaniania szeregu substancji szkodliwych z gleby. W przypadku gatunków uprawnych jest to proces bardzo niekorzystny, gdyż prowadzi on do wzrostu stężenia (kumulacji), w tkankach roślinnych, niebezpiecznych składników obecnych w glebie. W efekcie może dojść do wprowadzania znacznych ilości substancji szkodliwych do organizmu człowieka lub zwierząt hodowlanych. Szczególnie niebezpieczne jest gromadzenie się w organizmach roślin pierwiastków promieniotwórczych, obserwowane w przypadku wzrostu roślin na terenach skażonych radioaktywnie. Oblicz zawartość cezu-137, izotopu ulegającego rozpadowi β^- , w owocach borówki czarnej, jeśli stwierdzono iż wykazują one aktywność 1400 Bq/kg (1400 rozpadów na sekundę na kilogram). Połowiczny czas życia izotopu ¹³⁷Cs wynosi 30 lat.

Zad. 4

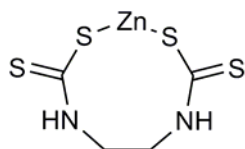
Wiele mikroelementów dodawanych do nawozów wykazuje tendencję do reagowania z organicznymi i nieorganicznymi składnikami gleby, tworząc jednocześnie połączenia w których są one niedostępne dla roślin. Aby tego uniknąć, szereg pierwiastków wprowadza się do środowiska nie w formie prostych soli, lecz w postaci kompleksów z małowcząstkowymi substancjami organicznymi – tak zwanymi kompleksonami. Jednym z używanych w tym celu kompleksonów jest związek **A**:

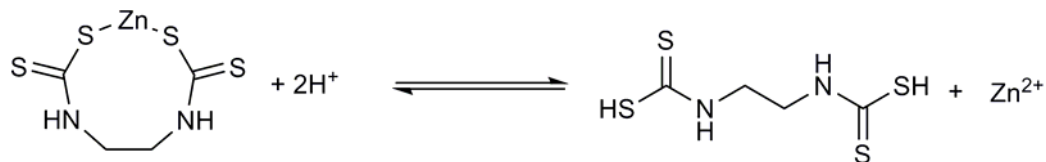
- Do produkcji kompleksonu **A** potrzebny jest 2-(bromometylo)fenol. Zaproponuj sposób otrzymania 2-(bromometylo)fenolu z substancji nieorganicznych.
- Narysuj dowolny chiralny izomer związku **A**.
- Stwierdzono, że 10 cm³ roztworu związku **A** reaguje z 12,8 cm³ roztworu NaOH o stężeniu 1,01 mol/dm³. Oblicz stężenie molowe roztworu związku **A**.
- Związek **A** oczyszcza się przez rozpuszczenie w wodzie i dodanie kwasu solnego. Wydzielają się wówczas bezbarwne kryształy uwodnionego dichlorowodoru związku **A**. 1 g tak uzyskanych kryształów rozpuszczono w gorącej wodzie a następnie dodano nadmiar roztworu azotanu(V) srebra. Wydzielony osad chlorku srebra odsączono i wysuszono. Otrzymano 0,5950 g chlorku srebra. Oblicz, ile cząsteczek wody krystalizacyjnej przypada na 1 mol dichlorowodoru związku **A**.

Zad. 5

Cynkotox (**A**) jest pestycydem z grupy fungicydów tiokarbaminianowych. Jest solą kwasu etylenobis(ditiokarbaminowego) z jonami cynku.

W roztworach ulega on częściowemu, odwracalnemu rozpadowi, zgodnie z równaniem:

Pożywka zawiera 10 mg cynkotoksu w 1 dm³, a jej pH wynosi 5. Oblicz stężenie wolnych jonów cynku w tych warunkach, wiedząc że stała równowagi powyższej reakcji wynosi 1 × 10⁻⁴ mol⁻¹. Załóż że w mieszaninie nie ma jonów cynku pochodzących z innych źródeł, ani innych składników, mogących wpływać na położenie stanu równowagi.

Zad. 6

Azotan(V) amonu (**A**) znajduje zastosowanie nie tylko jako jeden z głównych składników nawozów sztucznych. Jest także powszechnie używany jako materiał wybuchowy. Trzy główne drogi rozpadu azotanu(V) amonu można zapisać następująco (podanie entalpie reakcji odnoszą się do rozkładu 1 mola azotanu(V) amonu):

- Substancje **B**, **D**, **E**, **F** i **G** zawierają azot i są gazami w warunkach normalnych.
- W wyniku rozpuszczenia **F** w wodzie powstaje roztwór o odczynie zasadowym, gęstość **F** wynosi $758,5 \text{ g/m}^3$ (warunki normalne).
- W reakcji **D** z wodą powstają roztwory o odczynie kwaśnym. Tworzy się w tej reakcji związek **H** i **I**. Roztwór **H** o stężeniu 10% ma gęstość $1,054 \text{ g/cm}^3$ i stężenie molowe $1,673 \text{ mol/dm}^3$. Atom azotu w cząsteczce **H** osiąga maksymalny dla tego pierwiastka stopień utlenienia. Utlenianie **I** nadtlenkiem wodoru prowadzi do powstania **H**. Zmierzona w tych samych warunkach gęstość **D** jest większa niż **G** (gdy oba związki są gazami).
- Związek **G** rozpuszcza się w wodzie, dając roztwór o odczynie obojętnym. Gaz **G** reagując z tlenem tworzy **D**, natomiast wodne roztwory **G** utleniane nadtlenkiem wodoru prowadzą do powstania związku **H**.
- Substancja **C** jest, w warunkach normalnych, cieczą. Nie zawiera azotu. Jej gęstość wynosi 1 g/cm^3 .
- Gaz **B** nie reaguje z wodą. Ma właściwości utleniające. Stosowany jest w medycynie jako anestetyk (środek znieczulający) podawany wziewnie. Skład procentowy **B** ma postać 63,65 % N i 36,35 % O.
- Gaz **E** jest bezbarwną, bezwoną, bardzo słabo rozpuszczalną w wodzie substancją chemiczną, szeroko rozpowszechnioną w przyrodzie.

W naczyniu o pojemności 1 dm^3 umieszczono 10 g azotanu(V) amonu. Z naczynia usunięto powietrze a następnie ogrzano do temperatury 150°C . Stwierdzono, że cały substrat uległ rozkładowi a produkty w naczyniu występują wyłącznie w stanie gazowym. W tej temperaturze ciśnienie w naczyniu reakcyjnym wynosiło $1362,768 \text{ kPa}$. Zawartość naczynia przepuszczono przez szereg pochłaniaczy. Pierwszy zawierał bezwodny chlorek wapnia – po adsorpcji jego masa wzrosła o $3,8250 \text{ g}$. Mieszanina gazowa po tym procesie miała objętość $3,9225 \text{ dm}^3$ (warunki normalne). Następnie produkty rozkładu przepuszczono przez stężony kwas fosforowy(V). Po tym procesie objętość gazów zmalała do $3362,1 \text{ cm}^3$ (warunki normalne). Pozostałe składniki przepuszczono przez 2500 cm^3 wody. pH tak uzyskanego roztworu wynosiło 1,90 (zaniedbaj dysocjację związku **I** i zmianę objętości roztworu podczas rozpuszczania). Do tak uzyskanego roztworu wodnego zawierającego **H**, **I** i **G** dodano nadmiar nadtlenu wodoru. Całkowita liczba jonów H^+ po tym procesie wynosiła $4,5165 \times 10^{22}$ (zaniedbaj autodysocjację wody i nadtlenu wodoru).

1. Ustal wzory i podaj nazwy systematyczne produktów **B-I**;
2. Zapisz równania wszystkich reakcji o których mowa w treści zadania;
3. Oblicz skład mieszaniny gazowej powstałej w wyniku rozkładu azotanu(V) amonu w podanych w zadaniu warunkach.
4. Oblicz ciepło wydzielone w wyniku reakcji rozkładu 1 mola azotanu(V) amonu (załóż, że produkty reakcji doprowadzono do warunków standardowych)

Punktacja:

Zadanie 1   **13** pkt.

Zadanie 2   **20** pkt.

Zadanie 3   **15** pkt.

Zadanie 4   **35** pkt.

Zadanie 5   **20** pkt.

Zadanie 6   **43** pkt.

Łącznie   **146** pkt.

Czas trwania zawodów: 180 min.

H 1,008																	He 4,003
Li 6,941	Be 9,012											B 10,811	C 12,011	N 14,067	O 15,999	F 18,998	Ne 20,180
Na 22,990	Mg 24,305											Al 26,982	Si 28,086	P 30,974	S 32,066	Cl 35,453	Ar 39,948
K 39,098	Ca 40,078	Sc 44,956	Ti 47,867	V 50,941	Cr 51,996	Mn 54,938	Fe 55,845	Co 58,933	Ni 58,693	Cu 63,546	Zn 65,39	Ga 69,723	Ge 72,61	As 74,922	Se 78,96	Br 79,904	Kr 83,80
Rb 85,468	Sr 87,62	Y 88,906	Zr 91,224	Nb 92,906	Mo 95,94	Tc 98,906	Ru 101,07	Rh 102,905	Pd 106,42	Ag 107,868	Cd 112,411	In 114,818	Sn 118,710	Sb 121,760	Te 127,60	I 126,904	Xe 131,29
Cs 132,905	Ba 137,327	La 138,906	Hf 178,49	Ta 180,948	W 183,84	Re 186,207	Os 190,23	Ir 192,217	Pt 195,078	Au 196,967	Hg 200,59	Tl 204,383	Pb 207,2	Bi 208,980	Po 208,982	At 209,987	Rn 222,018
Fr 223,020	Ra 226,025	Ac 227,028															

Lantanowce

Ce 140,116	Pr 140,908	Nd 144,24	Pm 146,915	Sm 150,36	Eu 151,964	Gd 157,25	Tb 158,925	Dy 162,50	Ho 164,930	Er 167,26	Tm 168,934	Yb 173,04	Lu 174,967
Th 232,038	Pa 231,036	U 238,029	Np 237,048	Pu 244,064	Am 243,061	Cm 247,070	Bk 247,070	Cf 251,080	Es 252,083	Fm 257,095	Md 258,098	No 259,101	Lr 260,105

Aktynowce

TABELA ROZPUSZCZALNOŚCI

	NO ₂ ⁻	NO ₃ ⁻	Cl ⁻	Br ⁻	I ⁻	F ⁻	CN ⁻	SCN ⁻	S ²⁻	CH ₃ COO ⁻	OH ⁻	CO ₃ ²⁻	(COO) ₂ ²⁻	SO ₄ ²⁻	CrO ₄ ²⁻	PO ₄ ³⁻	Fe(CN) ₆ ³⁻	Fe(CN) ₆ ⁴⁻
Na ⁺																		
K ⁺																		
NH ₄ ⁺																		
Mg ²⁺						C					B	B				B	A	
Ca ²⁺						D					A	B	C	A	A	B	C	
Ba ²⁺						D	A					B	B	D	C	B		A
Al ³⁺	H					A	H		H	H	B	H				C		
Cr ³⁺	H						H		H	H	B	H	A		B	C		
Zn ²⁺							B		C		B	B	B			B	B	B
Mn ²⁺							B		B		B	B	A			B	D	B
Co ²⁺							B		C		B	B	B		B	B	D	D
Fe ²⁺							B		B		B	B	B			B	D	D
Fe ³⁺	H						B		B	H	B	H	B			C		D
Ag ⁺	A		D	D	D		B	B	C	A	B	B	B	A	C	B	D	D
Pb ²⁺			B	C	C	B	B	A	C		B	B	B	B	B	B	A	B
Hg ₂ ²⁺	A		D	D	D		B	B	C	A	B	B	B	A	B	B		
Hg ²⁺			A	A	D				D		B	B	B		C	B	D	
Cu ²⁺						B	B	B	C		B	B	B			B		D
Bi ³⁺	H		H	H	B				C	H	B	H	B	H	B	C	D	D
Cd ²⁺							B	A	C		B	B	B		B	B	B	B
Sn ²⁺	H					B			B		B	B	B		B	B	D	D

A – trudno rozpuszczalny w wodzie

B – nierozpuszczalny w wodzie, rozpuszczalny w kwasach organicznych i nieorganicznych

C – nierozpuszczalny w wodzie i kwasach organicznych, rozpuszczalny w kwasach nieorganicznych

D – nierozpuszczalny w wodzie i kwasach

H – związek ulega hydrolizie

brak oznaczenia oznacza dobrą rozpuszczalność